

Høringsnotat

vedrørende
Udkast til Danmarks Nationale Skovprogram

Indledning

Miljø- og Fødevarerministeriets udkast til nyt Nationalt Skovprogram (i det følgende "udkastet") har været i offentlig høring i perioden 9. februar 2018 til og med den 6. april 2018. Det blev sendt i høring hos en bred kreds af myndigheder, organisationer og foreninger og lagt på høringsportalen sammen med et høringsbrev og et fakta-ark, der angiver udkastets langsigtede mål, struktur og pejlemærker.

Udkastet blev præsenteret og drøftet på et møde i skovrådet den 5. marts 2018. Alle interessenter har gennem hele høringsperioden haft mulighed for at stille opklarende spørgsmål til udkastet.

Miljøstyrelsen har modtaget 25 høringssvar fra:

CO-industri, Danmarks Idrætsforbund (DIF), Danmarks Naturfredningsforening (DN), Dansk Ornitologisk Forening (DOF), Dansk Skovforening (DS), Dansk Træforening (DT), Danske Land og Strandjagt (DLS), Danske Maskinstationer og Entreprenører (DM&E), Danske Træindustrier (DTI) sammen med Træ- og Møbelindustrien (TMI), Friluftsrådet (FR), FSC Danmark, Jordbrugsakademikerne (JA), Københavns Universitet (KU), Landbrug & Fødevarer (LF), Lilian Nielsen (LN), Martin Einfeldt (ME), Michael Lønstrøm (ML), Naturbeskyttelse.dk, WWF Danmark (WWF), Ældre Sagen, Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, Erhvervsministeriet, Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Slots- og Kulturstyrelsen samt Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Ældresagen, Erhvervsministeriet, Forsvarets Ejendomsstyrelse, Slots- og Kulturstyrelsen

Uddannelses- og Forskningsministeriet havde ingen bemærkninger til indholdet.

I det følgende gennemgås høringssvarene i hovedtræk, struktureret efter kapiteloverskrifter og pejlemærker. Hvor flere interessenter har fremsat enslydende bemærkninger er disse ofte præsenteret samlet. Ønskes detaljerede oplysninger om høringssvarenes indhold, kan de findes på dette link:

[Høringsportalen.](#)

Flere interessenter har udtrykt ønske om en styrket målsætning for at varetage hensyn til biodiversitet både kvantitativt i form af arealdække og kvalitativt i form af driftsformer. Heroverfor står, at andre interessenter har fremhævet den eksisterende balance i udkastet mellem benyttelse og beskyttelse som værende god, og at der også har været udtrykt bekymringer for virkningerne af mangel på dansk råtræ (som afledt effekt af udlæg af skov til biodiversitetsformål). I det endelige skovprogram omtales nye udlæg i medfør af Aftale om naturpakke, som har givet anledning til en justering af udkastets langsigtede mål for natur og biologisk mangfoldighed.

Om det nationale skovprogram

DS, DT, JA, FR, DN, DOF og L&F har udtrykt tilfredshed med den overordnede beskrivelse af skovens samfundsmæssige funktioner.

DN fremhæver, at beskrivelsen udgør et godt fundament for at arbejde videre på at implementere en ambitiøs skovpolitik.

DS, DT, JA, og L&F fremhæver, at programmet udstikker en god balance mellem beskyttelse og benyttelse, idet DT og L&F særligt fremhæver vigtigheden i, at skovene bidrager til hhv. grøn omstilling og holdbar produktion af træ og træprodukter.

WWF finder, at beskrivelsen bør belyse, om de danske savværkers opkøb af dansk træ er stigende eller faldende, og hvordan de er fordelt på træ fra statskove og private skove. WWF efterlyser tillige tekst om den direkte beskæftigelse i skovbruget, udviklingstendenser og afhængigheden af dansk træ.

DT, DS og FR bakker op om visionen. FR udtrykker glæde over dens rummelighed, herunder at den inkluderer både rekreative og naturmæssige værdier, mens DS særligt fremhæver fokus på pladsen til forskellighed. DN efterlyser en tydeligere fremhævelse i visionen af, hvorfor skovene er vigtige for Danmark.

Lilian Nielsen finder, at skovprogrammet mangler en klar definition af begrebet bæredygtighed.

DOF og Martin Einfeldt efterlyser klarere handlingsanvisninger for vejen frem mod de strategiske pejlemærker. Samtidig efterlyser DOF og DS omtale af skovprogrammets finansiering. JA finder det trist, at skovprogrammet lanceres "med det udgangspunkt, at det ikke må koste noget".

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Visionen er fastholdt uændret, men den indledende tekst er justeret, så den yderligere fremhæver skovens betydning. Samtidig er der tilføjet yderligere tekst om danske savværkers træforbrug og beskæftigelsen i skov- og træsektoren, figurer er opdateret og en ny figur tilføjet.

Skovprogrammet fokuserer særligt på "bæredygtig skovdrift" og refererer til en definition, som er vedtaget i det mellemstatslige europæiske skovsamarbejde, Forest Europe (se side 5).

MFVM er enig i at udkastet til nationalt skovprogram ikke tydeligt forklarer vejen frem mod de strategiske pejlemærker samt finansiering. I skovprogrammet medtages derfor uddybende tekst herom, herunder at kun handlinger med kendt finansieringsgrundlag er medtaget, mens pejlemærkerne rækker længere som ønsket retning for kommende initiativer.

Mere skov og mindre global opvarmning

PEJLEMÆRKE: *Øge Danmarks skovareal og øge den samfundsmæssige nytte af nye skove;*

MÅL: *Skovlandskaber dækker 20-25 pct. af Danmarks areal inden udgangen af det 21. århundrede.*

DT, TMI og DTI, DME, DIF, FR og DN bakker op om pejlemærket og sigtelinjen i det langsigtede mål.

DN støtter tanken i skovlandskaber for at skabe et mere varieret landskab med økologisk sammenhæng mellem forskellige trædækkede og lysåbne naturtyper. Foreningen finder dog ikke, at en sådan tilgang bør "bruges til at udvande målet, så arealet med skov holdes på et lavere niveau end oprindeligt tænkt", og føjer til, at foreningens eget mål er 20 % "skov" i 2050 og 25 % i 2090. Det anføres samtidig, at dette kræver en øget skovetablering end de seneste ca. 15 års indsats.

KU/IGN foreslår, at der arbejdes videre med, hvordan skovlandskaber kortlægges og opgøres.

WWF finder ikke, at der er behov for mere statsejet, plantet skov i Danmark, og NBS finder, at der ikke mangler skov i det hele taget; begge ser et behov for mere plads til vild natur.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Udkastets langsigtede mål viderefører i praksis målet fra det tidligere skovprogram fra 2002. Det var fastlagt i den daværende regerings bæredygtighedsstrategi fra samme år og har siden ligget til grund for skiftende regeringers tilkendegivelser om mål for skovrejsning. Målet er derfor fastholdt, og der er tilføjet en handling om videre arbejde med at kunne beskrive og opføre skovlandskaber.

Statslig skovrejsning foretages med henblik på flersidige formål, herunder ikke mindst af hensyn til bynært friluftsliv og sikring af grundvand, men også på langt sigt biodiversiteten. Statslig skovrejsning bidrager også til at optage CO₂ og dermed mindske den globale opvarmning. Teksten om statslig skovrejsning præciserer, at indsatsen anført under handlinger er fokuseret mod bynær skovrejsning, og er i øvrigt fastholdt.

PEJLEMÆRKE: Øge optag og lagre af kulstof i skove og træprodukter gennem bæredygtig drift

L&F finder det positivt, at skovprogrammet fremhæver skovens rolle i klimasammenhæng og har optag og lagring af kulstof som pejlemærke.

DN finder, at regeringen bør sætte nogle ”meget klare og ambitiøse mål for, hvordan skovene skal spille deres helt afgørende rolle for klimaet uden at skade biodiversitet eller andre vigtige samfundsværdier”.

JA efterlyser en tydeligere markering af skovens rolle og betydning i forhold til at modvirke klimaforandringer, blandt andet gennem kulstoflagring (i skoven) og ved at levere byggematerialer, der er fremstillet på en klimavenlig måde og som kan erstatte stål og beton.

DS efterlyser en tættere kobling mellem pejlemærket om øget optag af kulstof og pejlemærket om anvendelse af træ (under afsnittet Bæredygtig produktion). Foreningen peger desuden på en mulig kobling mellem øget optag af kulstof og anvendelse af mere klimatilpassede skovdyrkningssystemer, og efterlyser en handling herom orienteret mod forskning og information.

DME finder, at der i kommunikationen med borgere og politikere bør lægges vægt på dyrkede skoves positive bidrag til at forbedre klimaet.

WWF finder, at der ikke er videnskabeligt belæg for at plante skove, i stedet for at bevare skov, når det handler om klimatiltag. Det anføres, at forskningen ikke underbygger, at træprodukter fra plantede skove er bedre til at lagre CO₂ end træ, der forbliver i skove.

FR foreslår, at der indføres et selvstændigt mål for bynær skovrejsning.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

MFVM finder det mest hensigtsmæssigt, at eventuelle klimamål på skovområdet ses og udvikles i sammenhæng med mere overordnede klimamål i Danmark, herunder målsætningen om en netto-nul-udledning senest i 2050.

Det er i tekstaftsnittet blevet uddybet, at pejlemærkerne for kulstofoptag og for anvendelse af træ skal ses i sammenhæng og at de gensidigt kan understøtte hinanden. Det er dog fundet mest hensigtsmæssigt fortsat at holde dem adskilt som pejlemærker, da de dækker to forskellige tematiske elementer med hvert sit overordnede sigte.

Det er vurderingen, at teksten på det eksisterende videnskabelige grundlag giver et tilstrækkeligt nuanceret billede af mulige klimaeffekter af forskellige tiltag i skov, herunder lagring af CO₂ i skove versus i træprodukter og afhængigheden af tidsfaktoren. Det anerkendes, at der er tale om et kompliceret område, hvor der løbende udvikles ny viden. Der er tilføjet en handling, hvor sådan viden efterspørges.

Der er under kapitlet Robuste og sunde skove tilføjet en handling, hvor der efterspørges forskning og information om mulighederne for at kombinere hensyn til klimatilpasning med hensyn til at øge optag og lagre af kulstof.

Det er præciseret under handlinger, at det angivne minimumsopkøb af 750 ha landbrugsjord til ny statsskov vil være bynær.

Endelig er teksten opdateret, hvor relevant, med omtale af energiaftalen fra juni 2018, herunder målsætningen om en netto-nul-udledning i EU og Danmark senest i 2050.

Bæredygtig produktion

PEJLEMÆRKE: Klare rammevilkår for produktion af træ og andre goder

DS finder, at rammevilkår ikke alene bør være klare, men også gode. Foreningen foreslår, at pejlemærket om rammevilkår ændres til: "Gode og klare rammevilkår, som understøtter et bæredygtigt og effektivt skovbrug".

L&F fremhæver vigtigheden i en økonomisk holdbar produktion af træ og træprodukter i Danmark, og foreslår øget fokus i pejlemærket på rammevilkår, der fremmer et rationelt og konkurrencedygtigt skovbrugserhverv i Danmark.

DS foreslår endvidere øget fokus på vidensformidling om mulighederne for en bæredygtig forøgelse af produktionen fra danske skove.

DME ser positivt på ønsker om at "øge den bæredygtige træproduktion i Danmark og sikre, at vilkårene er på plads for de danske skovejere".

TM ønsker mere fokus på fremme af klimaeffektive kulturmetoder med højt plantetal, ammetræer og vækstkraftige bestandstræer.

DN støtter udvikling af højere træproduktion med bæredygtige midler, men udtrykker samtidig betænkelig ved øget fokus på nåletræ.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

MFVM bakker op om gode og klare rammevilkår for bæredygtig produktion, men ønsker ikke at brede det ud til "skovbrug" i bredere forstand, da kapitlets emne er produktion. Effektivitet anses som et element i bæredygtig produktion. Pejlemærket er i det endelige skovprogram ændret i overensstemmelse hermed.

PEJLEMÆRKE: Øge efterspørgsel efter og udbud af dokumenterbart bæredygtigt træ

DS, DT, TMI og DTI, DME, DOF, DN, L&F samt JA støtter pejlemærket.

DS foreslår pejlemærket udvidet til at omfatte øget brug af træ i varige produkter. Foreningen henviser til, at pejlemærket derved supplerer pejlemærket i afsnittet om mere skov om at øge lagre af kulstof i blandt andet træprodukter.

DS, DT, TMI og DTI foreslår som en supplerende handling en særlig indsats for fremme af anvendelsen af træ i byggeri, fx via et "træbyggeprogram".

DN fremhæver, at træ til energiforsyning ikke bør baseres på afbrænding, samt at papirforbruget skal nedbringes til et minimum.

DOF fremhæver som positive elementer i udkastet forslaget om at revidere og opdatere vejledningen om sikring af bæredygtigt træ i offentlige aftaler, at fremme kendskabet til mulighederne for at bruge dokumenteret bæredygtigt træ i byggeri gennem relevante fora og netværk samt at efterspørge forskning og udvikling om bæredygtig produktion og anvendelse af træ. DOF er ikke enig i sigtet om tættere plantninger i skovrejsning med tilskud mhp. biomasseproduktion og anfører, at dette strider mod hensynet om mere naturnære skovdrift, hvor der er flere træarter i forskellige aldre og plads til lysninger.

Kommentarer om dokumentation og certificering er samlet under nedenstående pejlemærke om standarder for bæredygtigt træ.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

MFVM finder det positivt med den øgede fokus på bæredygtighed i byggeri. Det er MFVM's vurdering, at det strategiske pejlemærke og de i udkastet anførte handlinger på en passende måde støtter op om dette. Baggrundsafsnittet er dog udvidet lidt med yderligere omtale af indsatser og træets potentiale i byggeri.

PEJLEMÆRKE: Ensartede og operationelle standarder for "bæredygtigt træ"

DS finder det uklart, hvordan arbejde med at "understøtte udviklingen af systemer og modeller, der tilvejebringer tilstrækkeligt grundlag for at dokumentere bæredygtigt træ på en omkostningseffektiv måde" tænkes at påvirke eksisterende certificeringssystemer. Foreningen anfører, at certificering er en anerkendt måde at dokumentere bæredygtig skovdrift, men fremhæver samtidig, at det kan være en stor omkostning at blive certificeret, særligt for mindre skove. Foreningen peger på, at en genindførelse af tilskud til grønne driftsplaner og herunder identifikation af nøglebiotoper, vil være en god hjælp til at forberede skove til certificering og bidrage til at opfylde pejlemærket. Foreningen finder endvidere, at det vil være optimalt, hvis Danmark arbejder for, at processen omkring nye EU krav til bæredygtig biomasse til energi eller nye initiativer på EU-området, ikke skaber en ny og ekstra dokumentationsbyrde for skovejere.

JA efterlyser mere konkrete ambitioner om certificeret træproduktion og skovbrug efter internationalt godkendte bæredygtighedsprincipper, herunder som middel til at bidrage til beskyttelse af natur og biodiversitet andre steder i verden.

DME er enig i sigtet om at arbejde på ensartede og operationelle standarder for bæredygtigt træ. DME finder, at det med de nuværende certificeringsordninger er en stor udfordring, både økonomisk og administrativt, for små og mellemstore skove at blive certificeret. DME foreslår, at en risikobaseret tilgang til dokumentation for bæredygtighed skal kunne nyde større fremme ikke kun for energitræ, men også for produktion af tømmer, kævler og andre af skovens produkter. DME foreslår handlinger til dette formål, dels om at videreudvikle værktøjer til at gøre den risikobaserede tilgang til bæredygtighed bedre og mere ensartet, herunder ift. sikring af nøglebiotoper og biodiversitet, dels om minimumuddannelse af de personer, der står for produktion af bæredygtigt træ.

WWF finder, at certificeringsordninger spiller en vigtig rolle i skovbevarelsen og i forhold til at sikre, at træet kan spores fra skov til produkt. WWF fremhæver, at dette giver kunderne mulighed for at vælge produkter fra skove, der forvaltes økonomisk, socialt og miljømæssigt forsvarligt. WWF finder samtidig, at der er stor forskel på forskellige ordninger, og at FSC er det eneste troværdige skovcertificeringssystem, der sikrer miljømæssig og socialt ansvarlig forvaltning af skovene. WWF foreslår på den baggrund, at der differentieres mellem FSC og øvrige certificerings-ordninger i relation til statens fremme af bæredygtige indkøb af skovprodukter samt i "fremtidige og tiltrængte" indsatser for fremme af skovcertificering hos det private skovbrug. WWF foreslår til det formål, at private skovejere motiveres til omstilling til FSC-produktion og at finansieringen sker ved overførsel af midler tiltænkt skovrejsning på statslige arealer.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Sigtelinjen om ensartethed i udkastet er tiltænkt "kriterier" for bæredygtigt træ i myndighedskrav og frivillige vejledninger mv., ikke nødvendigvis i eksisterende certificeringsordningers og systemers individuelle standarder. MFVM har ikke fundet anledning til differentiering mellem ordninger, der på lige fod er anerkendt som tilstrækkelige garantier for bæredygtigt træ i regler og vejledning for sikring af bæredygtigt træ i staten, men præciseret, at sigtelinjen er robuste kriterier for bæredygtigt træ. MFVM har samtidig præciseret øvrige dele af teksten i hele dette afsnit. Teksten er samtidig opdateret ift. forhandlingerne om nye EU-regler for vedvarende energi, herunder bæredygtighedskriterier for biomasse, og der er tilføjet tekst og nye handlinger vedrørende energiaftalen fra juni 2018 og om omkostningseffektivitet og risikovurdering.

PEJLEMÆRKE: Fortsætte med at omstille til naturnær skovdrift

DS ønsker metodefrihed til at understøtte bæredygtig skovdrift og finder ikke, at omstilling til mere naturnær skovdrift bør være et pejlemærke for det private skovbrug. Hvis pejlemærket fastholdes foreslår DS en alternativ formulering: "Omstillingen til en mere naturnær skovdrift i statens skove skal fortsætte og videreudvikles".

TMI og DTI finder, at der i skovprogrammet fejlagtigt fokuseres ensidigt på naturnær skovdrift i statsskovene, som model til efterfølgelse for kommunale og private skovejere. Det anføres, at de foreløbige resultater fra Naturstyrelsen næppe er tilstrækkeligt til at kunne fungere som dokumentation for en økonomisk bæredygtig model, og henstiller til, at skovprogrammet fokuserer mere på forskning i omstilling til naturnær skovdrift, hvor både Naturstyrelsens erfaringer samt private indenlandske og udenlandske erfaringer inddrages. Samtidig anføres det, at naturnær skovdrift er mindre produktiv og dermed ikke er fuldt ud i stand til at udnytte potentialet for at optage CO₂ fra atmosfæren. TMI og DTI finder at skovprogrammet i højere grad bør fokusere på produktive og dermed klimavenlige driftsformer med hurtigvoksende træarter i kulturer med højt plantetal, ammetræer og vækstkraftige bestandstræer, og at der i skovprogrammet indføres mål for at nye skove bliver etableret med netop denne driftsform.

KU/IGN henleder opmærksomheden på "Handlingsplan for naturnær drift i statsskovene", hvori der oplistes områder med behov for yderligere viden for at kvalificere beslutningerne og indsatsen for fremme af naturnær skovdrift. KU/IGN anfører, at det er vanskeligt at finde midler til denne opgave og finder at denne hensigts erklæring bør indføres i skovprogrammet på en mere forpligtende måde.

DOF anfører, at ønsket om at indplante mere rødgran synes at være et væsentligt skridt tilbage mod en industriel og ensidig tankegang, der ligger fjernt fra målet med en flersidig og naturnær skovdrift. Foreningen finder, at dette i det mindste i statsskovene ikke længere bør være hensigten, og at evt. mere rødgran i statsskovene af hensyn til efterspørgsel, bør ske ved indplantning i blandede bevoksninger og ikke i renafdrifter, så der tages hensyn til biodiversiteten og rekreative interesser. Foreningen støtter udkastets forslag til handling om at efterspørge forskning i naturnær skovdrift og formidle praktiske erfaringer hermed.

WWF bakker op om en fortsat omstilling af alle skove til naturnær skovdrift, men finder, at skovprogrammet bør anerkende, at naturnær skovdrift ikke er omkostningseffektiv for så vidt angår biodiversitet. WWF finder, at der i forhold til biodiversitet i stedet bør fokuseres på biodiversitetsskov.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

MFVM anser en øget brug af naturnære skovdriftsprincipper som et godt middel til at sikre en langsigtet, bæredygtig udvikling af Danmarks skove. Det vil blandt andet kunne bidrage til at sikre mere robuste, sunde og klimatilpassede skove og hænger derfor også sammen med pejlemærket herom. Samtidig anerkendes, at omstilling til og videreudvikling af mere naturnære skovdriftsprincipper er en langsigtet proces, som vil have gavn af løbende opsamling af viden og erfaringer samt formidling herom. I det lys er det fundet hensigtsmæssigt at justere pejlemærket så videreudvikling indgår direkte heri.

MFVM finder det hensigtsmæssigt at fastholde, at også en øget andel af rødgran kan indtænkes i mulige fremtidige scenarier for naturnær skovdrift. Derigennem vil der løbende kunne opsamles, videreudvikles og formidles erfaringer med drift i rødgran i blandede bevoksninger fremfor i ensaldrende monokulturer. Rødgran opfattes af flere naturvidenskabelige forskere som hjemmehørende, og en række sjældne og truede arter er knyttet til rødgran. Ved en målrettet anvendelse kan rødgran bidrage til biodiversiteten samtidig med at den kan udvikles til træ af høj kvalitet i et naturnært skovdriftssystem. Teksten om rødgran er på den baggrund fastholdt. Det er samtidig tilføjet, at scenarier for øget hensyntagen til biodiversitet også kan indgå i videreudviklingen af den naturnære skovdrift.

Tværgående bemærkning

KU/IGN finder alle fire pejlemærker væsentlige og peger på områder, hvor øget forskning vil kunne understøtte dem. Det gælder bl.a. nye anvendelsesmuligheder for træ og muligheden for at kombinere sådanne med kulstoflagring, analyse og dokumentation af træstrømme, herunder livscyklusanalyser, samt udvikling af skovrejsningsmetoder baseret på naturlig tilgroning og forceret succession.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Der er tilføjet en handling om at efterspørge forskning og rådgivning om dette.

Mere biodiversitet

***PEJLEMÆRKE:** Bevare og øge skovenes biologiske mangfoldighed på særlige lokaliteter*

DN, DOF, WWF, FR, L&F og TMI og DTI udtrykker opbakning til pejlemærket. Dog anfører DOF, at der er et generelt behov for at bevare og øge skovenes biologiske mangfoldighed.

DN, DOF, WWF, FSC og Michael Lønstrøm efterlyser, at der gennemføres en registrering af naturværdier i private skove svarende til § 25-registrering i de offentlige skove. FSC begrundes ønsket med, at en sådan kortlægning vil billiggøre og lette skovejeres arbejde med at blive certificeret.

DN foreslår som konkret handling at kontakte de skovejere, hvis 20-årige aftaler om ekstensiv skovdrift nu er udløbet, for at indgå nye aftaler med dem om fx urørt skov. Foreningen foreslår desuden en 2020-artsanalyse for alle skove.

WWF kritiserer at indsatser for biodiversitet ikke er baseret på forskningsmæssig viden og savner en løbende monitoring og evaluering af indsatserne for biodiversitet i skovene. I samme spor foreslår KU/IGN, at Naturpakken og dens implementering følges op med en dokumentation og overvågning.

JA mener, at et mål om biologisk mangfoldighed bedst kan opnås ved hensigtsmæssige indgreb i den dyrkede skov, men fremhæver ligesom DS, at det kan tage lang tid før effekten i skoven vil kunne ses, da skovene reagerer langsomt.

DS savner omtale af, at der arbejdes med en ændring af betalingsmodellen til private for at udlægge urørt skov og skov med en begrænset træproduktion.

L&F anerkender, at indsatser for biodiversitet i private skove skal ske på baggrund af frivillighed og mod kompensation.

Michael Lønstrøm anbefaler, at Naturstyrelsen ansætter biologer i arbejdet med at implementere biodiversitetsudpegningerne og sikre plejetiltag for arter i en ugunstig bevaringsstatus. Han anbefaler desuden, at Naturstyrelsen skal kunne hjemtage afgræsningsopgaver for at undgå konflikter fx om ulve med private forpagtere.

NBS foreslår en række konkrete tiltag, herunder at der kommer flere store planteædere i offentlige skove og at hugsten i statslige skove med biodiversitetsformål bortfalder i løbet af 10-50 år.

Flere høringssvar vedrører finansieringen af tiltag til at fremme biodiversiteten på særlige arealer, og JA anfører, at der er behov for målrettede og adfærdsfremmende tilskud for private skovejere. DN kritiserer, at der ikke afsættes midler nok til biodiversitetsformål på Finansloven og WWF foreslår en omprioritering, så midlerne afsættes til Naturstyrelsens Livstræprojekt i stedet finansierer en generel fredning af alle træer over 100 år i biodiversitetsskove udpeget efter Naturpakken.

I flere høringssvar foreslås forskellige former for finansiering via skatter eller skattefritagelse som incitament, og således ser DOF, Michael Lønstrøm og NBS gerne fritagelse fra forskellige arealbaserede skatter for arealer, der udlægges til urørt skov og biodiversitetsskov, og NBS foreslår en ekstra personbeskatning til formålet. Endelig påpeger Michael Lønstrøm, at Naturstyrelsen ikke har økonomiske rammer til at tage de nødvendige hensyn til biodiversitet, og at der bør tilføres flere midler.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

De to pejlemærker i kapitlet om mere biodiversitet er opstillet for at understrege, at biodiversiteten dels kan styrkes ved konkrete målrettede tiltag, dels ved at der tages hensyn til natur og biodiversitet i den almindelige skovdrift. MFVM synes, det er hensigtsmæssigt at fastholde to-delingen og begge pejlemærker.

Kortlægning af naturmæssig særlig værdifuld skov (§ 25-registrering) er gennemført for alle offentlige skove, og som en del af projektet er der udviklet en nøgle til identifikation af områderne. Nøglen ligger frit tilgængeligt på Miljøstyrelsens hjemmeside, og kan anvendes af skovejere, der ønsker at gennemføre en tilsvarende registrering. Der er ikke aktuelle planer om at gennemføre registreringen i private skove.

Forslaget om at kontakte skovejere, hvis tidligere aftaler om ekstensiv skovdrift nu er udløbet, for at opfordre til at ansøge om nye aftaler om fx urørt skov vurderes at være administrativt tungt. I dag indgår de på lige fod med andre ansøgere.

Naturstyrelsen har i forbindelse med udpegningsplanen af skov til biodiversitetsformål bl.a. benyttet viden om arterne og har konsulteret relevante forskningsmiljøer. Viden om arterne vil også blive benyttet til at målrette plejeindsatserne. Desuden har en række forskere udarbejdet nogle overordnede anbefalinger for den fremtidige forvaltning af skove til biodiversitetsformål. Anbefalingerne vil indgå i Naturstyrelsens udarbejdelse af overordnede retningslinjer for forvaltningen af skove til biodiversitetsformål.

Naturstyrelsen beskæftiger personer med en bred vifte af kompetencer, herunder biologer, forstudannede, naturforvaltere, jurister, økonomer mv. og har et solidt fagligt grundlag til at gennemføre de beslutninger, der vedtages politisk.

Naturstyrelsens arealforvaltning har et flersidigt formål herunder bl.a. friluftsliv og naturbeskyttelse. De økonomiske rammer for forvaltningen af statens arealer er politisk fastlagt. Naturstyrelsen sikrer en afbalanceret allokering af de afsatte midler til de forskellige formål.

Ud over at være et naturhensyn i produktionsskoven tjener Livstræprojektet til flere formål, herunder ikke mindst som et formidlingstiltag om de levesteder der findes på og i træerne. I forbindelse med den politiske beslutning om naturpakken er det fastlagt, at dele af finansieringen af udlægningen af skove til biodiversitetsformål skal ske via udtag af træprodukter, inden de overgår til urørt skov. Hugsten tilrettelægges, så den benyttes til at skabe variation, lysninger og skovrande i de udpegede skove.

Som foreslået af DS tilføjes i skovprogrammet, at der arbejdes på at ændre betalingsmodellen for privat urørt skov, så der potentielt set kan indgås flere aftaler om privat urørt skov.

Forslag fra KU/IGN om monitorering og evaluering af indsatserne for biodiversitet i skovene, særligt Naturpakkens indsatser synes hensigtsmæssigt og tilføjes.

PEJLEMÆRKE: Fremme generelle naturhensyn i skovdriften.

DS ønsker en genoptagelse af tilskudsordningen til private skovejere til at registrere naturværdier i skovene som et grundlag for frivillige aftaler, og FSC finder, at tilskud til grønne driftsplaner bør genindføres for at reducere omkostningerne for skovejere til at blive certificeret.

DS, L&F og TMI og DTI finder at naturnær skovdrift ikke bør fremhæves, men beskrives som én af mange metoder.

DOF lægger vægt på, at omstilling til naturnær skovdrift er helt central i bestræbelserne på at øge den biologiske mangfoldighed. DOF ønsker desuden, at kravet til de offentlige skove om bæredygtig træproduktion bør kunne fraviges, så offentlige skove vil kunne drives udelukkende med f.eks. biodiversitetsformål.

DOF og WWF savner klare mål og foreslår, at der i statens skove fastsættes mål for dødt ved, udbredelse af vådområder, naturligt udviklede skovbryn, konkrete arters tilstedeværelse og skovnaturtypernes tilstand. Foreningerne kritiserer endvidere Naturstyrelsens Livstræprojekt som dyrt og uden reelt bidrag til yderligere beskyttelse, da statens skove er FSC-certificeret og dermed forpligtet til, at der skal udpeges 5 træer til henfald pr. ha.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Tilskud til grøn driftsplan havde til formål at fremme omstillingen til bæredygtig skovdrift og kunne søges af private skovejere. Sidste ansøgningsår var 2016, og der er ikke aktuelle planer om eller finansiering til at genindføre denne tilskudsmulighed.

For bemærkninger om omstilling til naturnær skovdrift henvises til pejlemærket i kapitlet om Bæredygtig produktion.

For statsskovene fastslår den nuværende skovlov, at der skal varetages en række flersidige hensyn herunder særligt hensyn til den biologiske mangfoldighed og friluftslivet m.fl. Forvaltning af statsskovene bidrager endvidere til en bæredygtig træproduktion, men bl.a. via Naturpakken er der udtaget 22.800 ha. til urørt og anden biodiversitetsskov. I statsskove omfattet af naturnær skovdrift er iværksat en række tiltag og retningslinjer som over tid øger andelen af dødt ved og naturlig hydrologi. En forskningsbaseret prognose viser, at over en trægeneration forventes andelen af dødt ved at stige til mindst 27 m³ pr. ha i Naturstyrelsens skove. Desuden kan Naturstyrelsen dokumentere, at skovene er blevet vådere i bl.a. Gribskov via en målrettet indsats. Mærkning af livstræer i Naturstyrelsens skove styrker dokumentationen for udpegningen og har et formidlingsmæssigt og uddannelsesmæssigt sigte. Omkostningerne til projektet vurderes til at være væsentlig lavere end anslået af WWF.

Retningslinjerne for driften af statens skov- og naturarealer ændres ikke i udkastet, ligesom prioriteringen af Livstræprojektet fastholdes.

MÅL: *Det er skovprogrammets mål, at 10 pct. af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål*

DN, DOF, NBS, WWF, Michael Lønstrøm og Lilian Nielsen finder at 10 pct. målsætningen er for lav og henviser til Københavns Universitets rapport "Bevarelse af biodiversiteten i de danske skove" (2016), som har analyseret behovet for urørt skov for at opfylde internationale forpligtelser på biodiversitetsområdet. På den baggrund foreslås betydelige yderligere udlæg af urørt skov både i privat og offentlig skov.

Flere henviser til, at målet er uambitiøst, idet det allerede var formuleret i skovprogrammet fra 2002.

DS, FR, L&F bakker op om målet, mens TMI og DTI er bekymrede for, at træ- og møbelindustrien bliver ramt økonomisk og at både samfund og virksomheder, som følge deraf vil gå glip af væsentlige gevinster på grund af mangel på dansk råtræ.

COI anfører, at tidsrammen for Naturpakkens målopfyldelse er uambitiøs, og at skovprogrammet ikke har nye initiativer om biodiversitet, og derfor bør overvejes på ny.

DN foreslår, at der opsættes 10-årigt delmål og konkrete handlinger til at understøtte målet. DN mener, at målet om at 20 pct. af Naturstyrelsens skovarealer skal have biodiversitet som det primære formål er utilstrækkeligt, og begrundet det med, at målet vil være opfyldt med implementeringen af Naturpakken.

DOF kritiserer, at de anførte handlingsforslag til at opfylde 10-pct målet ikke er nye initiativer og at handlingen om at analysere Naturstyrelsens skove for at kortlægge hvilke arter og naturtyper, der spiller en særlig rolle for biodiversiteten, stort set allerede er udført.

DN, WWF, NBS og Michael Lønstrøm kritiserer opgørelsen af, hvad der kan medregnes i 10 pct.-målsætningen og er uenig i de kriterier og bindinger, der ligger til grund herfor, idet de anses for alt for lempelige.

Michael Lønstrøm kritiserer formuleringen i udkastet: "I skovene findes også arealer, hvor natur og biologisk mangfoldighed må antages at være det primære driftsformål uden nødvendigvis at være underlagt konkrete arealbindinger. Det kunne fx være uensaldrende naturskov og arealer, der drives efter gamle driftsformer. Omfanget af disse arealer er ikke opgjort.", og begrundet det med, at udkastet kun bør indeholde konkret viden om omfanget af givne arealer.

TMI og DTI udtrykker bekymring for tilskudsordninger til udlægning af eksisterende private skove til biodiversitetsformål og ønsker, at der vil ske en tæt opfølgning på dette mål, samt at ordningerne udfases, når 10 pct. målet er nået.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Udkastets mål om, at 10 pct. af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål, har tråde tilbage til Naturskovsstrategien fra 1992, og indgik som et mål i skovprogrammet fra 2002.

Skovprogrammet opgør de skovtyper, der skal kunne medregnes, og der gøres samtidig status for disse skovtyper. De arealer, der kan medregnes i 10 pct.-målet har en juridisk binding, der har til formål at styrke biodiversiteten. Der vil være et spænd i naturkvaliteten fra fx store arealer med naturlig skov, der har ligget urørt længe og indeholder meget store gamle træer, meget dødt ved og naturlige vandstandsforhold til fx arealer, hvor der kan foregå en vis træproduktion under udvidede hensyn til natur og biodiversitet. Status for arealer, der kunne medregnes i 10 pct. målet i 2016, er i det endelige skovprogram opgjort til ca. 58.000 ha, inklusive de arealer, der i Naturpakken blev opgjort som eksisterende udlæg til urørt skov og anden biodiversitetsskov. Denne status svarer til godt 9 pct. af Danmarks skovareal i 2016. En oversigt og et kort over skov, der er omfattet af beskyttelse af hensyn til biodiversiteten er under udarbejdelse. Heraf vil grundlaget for statusopgørelsen fremgå. Det endelige skovprogram henviser hertil. De nye udlæg af urørt skov og anden biodiversitetsskov, som Aftale om Naturpakke har muliggjort, og som i dag er endeligt udpeget på de arealer, der administreres af Naturstyrelsen, vil i et vist omfang overlape med arealer, der allerede indgår i status. Selvom det præcise overlap endnu ikke er opgjort, er det MFVM's vurdering, at de nye udlæg, der er muliggjort med naturpakken, vil bringe det samlede areal, der kan medregnes i 10 pct. målet, over 10 pct. På den baggrund er 10 pct. målet i det endelige skovprogram justeret til, at minimum 10 pct. af Danmarks samlede skovareal frem mod 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.

Det endelige skovprogram afspejler desuden ønsket om at udvide Natura 2000 områderne i skove og naturområder.

Friluftsliv og kulturværdier

PEJLEMÆRKE: *Fastholde og udvikle skov som et velfærdsgode, hvor befolkningen sikres muligheder for friluftsliv og naturoplevelser*

DIF og FR, DN, DME, DOF, DS, KU/IGN og WWF udtrykker anerkendelse og opbakning til pejlemærket, dog mener DS at pejlemærket kan læses som om, der ikke er muligheder for friluftsliv og naturoplevelser i øjeblikket og foreslår det ændret til: *Fastholde og udvikle skov som et velfærdsgode, hvor befolkningen fortsat sikres muligheder for friluftsliv og naturoplevelser.*

FR og DIF er positiv overfor handlingerne i kapitlet og ønsker, at krav om offentlig adgang indføres som vilkår for tilskud til privat skovrejsning.

FR savner en handling om at udvikle og drive publikumsfaciliteter i statsskovene. Rådet fremhæver behovet for at udvikle og fastholde en god rekreativ infrastruktur i skov med biodiversitetsformål, så publikum har mulighed for at opleve skovene og deres biologiske mangfoldighed.. Endelig ser FR frem til en revision af friluftsstrategier for skov og andre naturområder, der forvaltes af Naturstyrelsen, og anbefaler Naturstyrelsen at inddrage skovbrugerrådene og interessenterne i den forbindelse.

DIF fremhæver samarbejdet mellem private og offentlige skove, kommuner, foreninger m.fl. og stiller sig til rådighed med sine specialforbund for at udvikle flere tilbud. Forbundet foreslår tiltag for hesteryttere, der bliver mere og mere afhængige af skovene i takt med at markveje nedlægges.

DN påpeger, at bynære skove bør friholdes for byggeri og ser et behov for mere konkrete mål og handlinger for at få flere danskere ud i skoven og naturen i øvrigt, herunder en målrettet satsning på mere bynær skov og bedre adgang til bynære skove.

DOF savner en tilkendegivelse af problemer og konflikter mellem friluftslivet og skovens biodiversitet (særligt fuglelivet), og mener, at problemet vil stige markant, hvis der ikke sættes ind med klare og skarpe retningslinjer omkring friluftslivets brug af statsskovene.

DME udtrykker støtte til udviklingen af udeskoler. DME ønsker mere fokus på at give befolkningen en forståelse af, at der sker en produktion af træ og biomasse i de danske skove og foreslår at der i udeskolen skabes kendskab omkring produktionsskovens cyklus samt om skovens produkter, og hvad skovens produkter bruges til.

DS foreslår, at der udvikles en app eller lignede, der kan give brugerne information om ejerskabet af skoven og de tilhørende adgangsmuligheder og begrundet det med, at det vil give bedre oplevelser og reducere misforståelser af adgangsregler. Foreningen foreslår en justering af tekst, om at der gennem statsligt ejerskab af ny skov "sikres" offentligheden adgang. Foreningen foreslår i stedet, at offentligheden derved sikres "en øget adgang".

KU/IGN bemærker, at der er muligheder for at forbedre grundlaget for beslutninger og målsætninger vedrørende skovens rekreative værdi ved at udnytte skovstatikkens data til at analysere status og udvikling i de bynære skove som bruges mest til dagligdags rekreation/friluftsliv. KU/IGN finder desuden at det vil være vigtigt at følge udviklingen i skovenes betydning for danskernes friluftsliv, og prioritere gennemførelse af undersøgelser der er sammenlignelige med de tidligere skov-friluftslivsundersøgelser fra 1976/77, 1993/94 og 2007/08, således at trends kan følges.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Pejlemærket indledes med ordet "fastholde", og det vurderes ikke at være nødvendigt som foreslået af DS, at indsætte ordet "fortsat". Pejlemærket opretholdes uændret.

Borgernes ret til at færdes i skov og natur er fastsat i Naturbeskyttelsesloven, og her er der foretaget en generel afvejning mellem benyttelse og beskyttelse. Eventuelle ændringer ville i givet fald ske ved inddragelse af relevante interessenter. Bemærkningerne giver derfor ikke anledning til at ændre teksten i skovprogrammet. Den generelle omtale af statslig skov og private skov er justeret, så den i bredere forstand beskriver forskelle i vilkår for privatejet og offentligt ejet skov.

Forslaget om at udvikle en app, der giver brugerne information om ejerskabet af skovene og de tilhørende adgangsregler er der ikke fundet finansiering til, og forslaget er derfor ikke indarbejdet.

Naturstyrelsen har fokus på at sikre den basale infrastruktur og formidling af mulighederne i de statslige skove. Naturstyrelsen vil i forvaltningen af de statsejede arealer, der udlægges til biodiversitetsskov sikre friluftslivets adgang og muligheder. Forstyrrelser i skoven skal ses i denne sammenhæng, og Naturstyrelsen har blandt andet udarbejdet en redetræspolitik, hvori skovenes beskyttelse og benyttelse balanceres i forhold til fuglene.

Naturstyrelsen søger at udvide mulighederne og imødekomme den stigende efterspørgsel via partnerskaber, samarbejde med frivillige, fonde, kommuner m.fl. Forslag om frivillige samarbejder om tiltag for hesteryttere vurderes at kunne rummes i handlingen om partnerskaber.

Rammerne og proces for en kommende friluftsstrategi for de arealer, som Naturstyrelsen har ansvar for at forvalte, er endnu ikke endelig fastlagt.

Alle offentlige skove er pålagt fredskovspligt, og ligeledes er private skove, der rejses med tilskud omfattet af fredskovspligt. Dermed er disse skove omfattet af skovlovens restriktive regler om byggeri mv. Eventuelle ændringer af skovloven vil i givet fald ske med inddragelse af relevante interessenter.

Forslag fra DME om at udeskolen skaber bedre kendskab til produktionsskoven og træprodukter tilføjes i udkastet som en opfordring til de eksisterende samarbejdsfora.

KU/IGN's forslag om at gennemføre undersøgelser, der er sammenlignelige med de tidligere skov-friluftslivsundersøgelser, synes relevante som forskningsemner og tilføjes i udkastet.

PEJLEMÆRKE: *Bevare de kulturhistoriske værdier i skovene.*

Der er ikke afgivet indholdsmæssige bemærkninger til pejlemærket. Teksten om plejepligt på beskyttede fortidsminder og beskyttede diger er præciseret i forhold til pligten til rydning af trævækst og opdateret med oplysning om ny vejledning på området.

Skove beskytter

PEJLEMÆRKE: *Fremme skovenes beskyttende funktion af vores vand.*

DME, DS og KU/IGN fremhæver skovens positive bidrag til at beskytte grundvandet, idet også pesticidtilførslen vil mindskes på landbrugsarealer, hvor der sker skovrejsning.

DS mener ikke, at naturnær skovdrift skal fremhæves til beskyttelse af grundvandet og ønsker i stedet, at skovprogrammet fremhæver netop de aspekter ved den naturnære skovdrift, som er af særlig betydning for grundvandet.

KU/IGN peger på mulige forskningsemner om integration af land- og skovbrug og hvordan placering af nye skove bedst kan bidrage til grundvandsbeskyttelse og fremhæver, at skovenes funktioner i forhold til at sikre mod sandflugt og at skabe læ stadig er relevante.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Reduktion af kvælstoftilførslen til grundvand og kystvande er en prioriteret indsats, og den seneste revision af tilskudsordningen til skovrejsning har haft dette fokus. Skovrejsning reducerer også pesticidtilførslen og bidrager dermed til at beskytte drikkevandet. Det tilføjes i udkastet.

Det synes rimeligt at fremhæve den naturnære skovdrift (og certificering af skov) som et eksempel på et godt virkemiddel til at beskytte grundvand og vandmiljø. Til delvis imødekommelse af DS's kritik tilføjes hvilke elementer af den naturnære skovdrift, der er særlig vigtige for at beskytte grundvand og vandmiljø.

KU/IGN's forslag om forskningsemner synes relevante og tilføjes.

PEJLEMÆRKE: *Styrke skovenes bidrag til klimatilpasning.*

DS ønsker en lidt bredere beskrivelse af, at eksisterende skove også kan bidrage til klimatilpasning og ønsker fremhævet, at også private skove vil kunne bidrage, samt at der bør arbejdes på at finde finansiering af private projekter fx i næste landdistriktsprogramperiode.

KU/IGN peger på mulige forskningsemner om strategisk placering af skov, skovhydrologi og oplandsmodeller samt om skovenes betydning for at give læ og dæmpe sandflugt.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger:

Det har ikke været hensigten i udkastet at begrænse indsatsen for klimatilpasning til nye skove eller offentlige skove. Teksten uddybes og præciseres. KU/IGN's forslag til forskningsemner synes relevante og tilføjes.

Robuste og sunde skove

PEJLEMÆRKE: *Sikre sunde, modstandsdygtige og robuste skove.*

DS ønsker ikke naturnær skovdrift fremhævet som metode til at sikre sunde og robuste skove, men at det alene nævnes, hvilke principper i driftsformen der bidrager positivt. Desuden ønsker foreningen, at det beskrives, at der kan blive behov for at introducere klimatilpassede arter. Endelig fremhæves, at private skove bidrager til at udvikle frø og planter til skovbruget gennem kårrede bevoksninger og forsøgsarealer.

DME ser forskning i og udvikling af praksisnære metoder til at bibeholde og udvikle skove, der trives i fremtidens klima som et vigtigt grundlag for deres rådgivning

KU/IGN lægger vægt på, at forskningen skal kombinere forstzoologi, forstpatologi og forstgenetik til praktiske løsninger og mener desuden, at det er relevant at inddrage viden om både hjemmehørende og ikke-hjemmehørende arters forventede egnethed til fremtiden klima.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

Det er nævnt i udkastet, at det måske kan blive nødvendigt at introducere klimatilpassede arter, og det synes relevant at omtale den naturnære skovdrift som beskrevet i udkastet. Disse bemærkninger giver derfor ikke anledning til at ændre teksten. Det tydeliggøres, at også private skove bidrager til at udvikle frø og planter. Handlingen om at efterspørge forskning og udvikling udvides, så den også omfatter klimatilpassede kultur- og skovdyrkningsmodeller.

Nationale og internationale rammer

Der er ikke indkommet bemærkninger til dette kapitel.

Skovrådet følger udviklingen

KU/IGN fremhæver Danmarks Skovstatistik og andre overvågningsprogrammer som vigtige værktøjer for, at Skovrådet kan følge udviklingen i skovene.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger:

MFVM er enig i KU/IGN's kommentar.